



SLOVENSKÁ REPUBLIKA

NÁLEZ

Ústavného súdu Slovenskej republiky

V mene Slovenskej republiky

I. ÚS 328/2023-41

Ústavný súd Slovenskej republiky v senáte zloženom z predsedu senátu Miloša Maďara a sudcov Jany Baricovej a Rastislava Kaššáka (sudca spravodajca) v konaní podľa čl. 127 Ústavy Slovenskej republiky o ústavných sťažnostiach sťažovateľov [REDACTED] [REDACTED] [REDACTED] [REDACTED] [REDACTED]

[REDACTED], zastúpených Mgr. Petrom Troščákom, advokátom, Hlavná 50, Prešov, proti postupu Okresného súdu Prešov v konaní vedenom pod sp. zn. 27P/167/2019 a pod sp. zn. 29P/205/2019 takto

r o z h o d o l :

1. Postupom Okresného súdu Prešov v konaní vedenom pod sp. zn. 27P/167/2019 a v konaní vedenom pod sp. zn. 29P/205/2019 **bolo porušené** základné právo sťažovateľov na prerokovanie vecí bez zbytočných prietáhov podľa čl. 48 ods. 2 Ústavy Slovenskej republiky a právo na prejednanie záležitosti v primeranej lehote podľa čl. 6 ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd.
2. Okresnému súdu Prešov **prikazuje**, aby v konaní vedenom pod sp. zn. 27P/167/2019 a v konaní vedenom pod sp. zn. 29P/205/2019 konal bez zbytočných prietáhov.
3. Sťažovateľom **priznáva** finančné zadostučinenie každému v sume **1 500 eur**, ktoré im **je** Okresný súd Prešov **povinný** zaplatiť do dvoch mesiacov od právoplatnosti tohto rozhodnutia.
4. Okresný súd Prešov **je povinný** nahradiť sťažovateľom trovy konania v sume **2 183,47 eur** a zaplatiť ich právnomu zástupcovi sťažovateľov do dvoch mesiacov od právoplatnosti tohto rozhodnutia.
5. Vo zvyšnej časti ústavným sťažnostiam **nevyhovuje**.

O d ô v o d n e n i e :

I.

Ústavné sťažnosti sťažovateľov a skutkový stav vecí

1. Ústavný súd Slovenskej republiky (ďalej len „ústavný súd“) uznesením č. k. I. ÚS 328/2023-23 z 8. júna 2023 spojil na spoločné konanie a prijal na ďalšie konanie v celom rozsahu ústavné sťažnosti sťažovateľov vo veci namietaného porušenia ich základného práva na prerokovanie veci bez zbytočných prietáhov podľa čl. 48 ods. 2 Ústavy Slovenskej republiky (ďalej len „ústava“) a práva na prejednanie ich záležitosti v primeranej lehote podľa čl. 6 ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd (ďalej len „dohovor“) postupom Okresného súdu Prešov (ďalej aj „okresný súd“ alebo „súd“) v konaní vedenom pod sp. zn. 27P/167/2019 (ďalej len „napadnuté konanie 1“) a v konaní vedenom pod sp. zn. 29P/205/2019 (ďalej len „napadnuté konanie 2“). Sťažovatelia v petite ústavných sťažností žiadajú prikázať okresnému súdu, aby konal v napadnutých konaniach bez zbytočných prietáhov, a zhodne navrhujú, aby im ústavný súd priznal primerané finančné zadostučinenie v celkovej sume 8 000 eur každému a náhradu trov konania pred ústavným súdom.

2. Z ústavných sťažností, ich príloh, na vec sa vzťahujúcich súdnych spisov a zo zistení ústavného súdu vyplýva, že [REDAKOVANÉ] (ďalej aj „otec“), sa návrhom doručeným okresnému súdu 15. júla 2019 domáhal rozvodu manželstva, ktoré so sťažovateľkou [REDAKOVANÉ] (ďalej aj „matka“) uzatvorili v roku 2005, pričom účastníkmi tohto konania vedeného pod sp. zn. 27P/167/2019 sú aj ich maloleté deti (sťažovatelia v 2. až 4. rade, pozn.).

3. Okresný súd nariadil v napadnutom konaní 1 na 19. september 2019 výsluch účastníkov. Na základe žiadosti právneho zástupcu sťažovateľky bol termín odročený a prvé stretnutie rodičov sa uskutočnilo 30. októbra 2019. Dňa 6. novembra 2019 sa konalo druhé stretnutie rodičov, pričom ale k ich vzájomnej dohode nedošlo, a preto bola predmetná vec postúpená na riadne konanie. Prvé pojednávanie sa uskutočnilo 29. januára 2020, následne sa vo veci konalo 30. júna 2020 a 30. septembra 2020, pričom ďalší termín bol odročený na neurčito na účel pribratia znalca z odvetvia detskej psychológie a následného znaleckého dokazovania. Uznesením z 19. októbra 2020, 9. marca 2021 a zo 14. mája 2021 boli postupne ustanovené tri znalkyne, z ktorých prvá požiadala o vyčiarknutie zo zoznamu znalcov, druhá odmietla výkon činnosti znalca z dôvodu pracovnej zaťaženia a až následne tretej znalkyni bol 30. júna 2021 zaslaný spis na vypracovanie znaleckého posudku v lehote štyroch mesiacov od prevzatia spisu. Ustanovená znalkyňa dvakrát požiadala o predĺženie súdom stanovenej lehoty, až napokon 27. januára 2022 súdu oznámila, že rodičia sa dohodli na styku s deťmi a netrávajú na znaleckom dokazovaní. Okresný súd uznesením z 1. marca 2022, právoplatným 7. marca 2022, zrušil svoje uznesenie zo 14. mája 2021 a po vrátení spisu od znalkyne vyzval rodičov, aby oznámili, či došlo k dohode o styku s deťmi (výzvou z 5. apríla 2022), a tiež aby oznámili, ak medzi nimi dôjde k dohode týkajúcej sa výživného (výzvou z 24. mája 2022). Podľa záznamov v spise súd 5. decembra 2022 a následne 1. marca 2023 overoval stav znaleckého dokazovania v napadnutom konaní 2, a keďže predmetný znalecký posudok bol súdu doručený 1. marca 2023, nariadil vo veci pojednávanie na 10. máj 2023. Pojednávanie sa aj uskutočnilo, súd pokračoval v dokazovaní a termín odročil na 6. jún 2023 a následne 20. september 2023, na ktorom bol vyhlásený rozsudok. Vzhľadom na to,

že navrhovateľ sa proti nemu odvolal, spis sa od 4. januára 2024 nachádza na odvolacom súde a vec nie je právoplatne skončená.

4. V napadnutom konaní 2 sa sťažovateľka [REDAKOVANÉ] návrhom doručeným okresnému súdu 20. augusta 2019 domáhala úpravy výkonu rodičovských práv a povinností k svojim maloletým deťom na čas do rozvodu a nariadenia neodkladného opatrenia.

5. Okresný súd nariadil aj v napadnutom konaní 2 na 19. september 2019 výsluch účastníkov a uznesením z 22. augusta 2019 ustanovil maloletým deťom opatrovníka. Dňa 6. septembra 2019 sa k návrhu sťažovateľky vyjadril otec maloletých detí a následne súd na základe žiadosti právneho zástupcu sťažovateľky odročil výsluch účastníkov na 30. október 2019. Okresný súd na základe návrhu matky uznesením zo 16. septembra 2019, ktoré nadobudlo právoplatnosť 4. októbra 2019, nariadil neodkladné opatrenie, ktorým zveril maloleté deti do starostlivosti matky a otcovi nariadil prispievať na ich výživu v tam uvedených sumách. Zároveň určil, že toto neodkladné opatrenie bude trvať do právoplatného skončenia veci. Uznesením z 30. septembra 2019 súd na základe návrhu otca neodkladným opatrením upravil styk otca s maloletými deťmi a určil, že toto neodkladné opatrenie bude trvať do právoplatného skončenia veci. Krajský súd v Prešove (ďalej len „krajský súd“) uznesením z 12. decembra 2019, rozhodujúc o odvolaní podanom sťažovateľkou, predmetné uznesenie okresného súdu potvrdil. Neodkladné opatrenie tak nadobudlo právoplatnosť 18. decembra 2019.

6. Po vrátení veci z krajského súdu súd určil termín pojednávania na 25. február 2020, ale na žiadosť právneho zástupcu sťažovateľky z dôvodu kolízie termín odročil na 18. marec 2020. Aj tento termín odročil, a to z dôvodu opatrení proti šíreniu koronavírusu, a určil termín na 29. apríl 2020, ktorý následne zmenil na 24. jún 2020. Keďže právny zástupca sťažovateľky znova požiadal o odročenie termínu z dôvodu kolízie, súd určil pojednávanie na 30. jún 2020, ktoré sa uskutočnilo za prítomnosti oboch rodičov a bolo odročené na 30. september 2020. Uznesením zo 6. júla 2020, vykonateľným 8. júla 2020, na základe návrhu otca neodkladným opatrením upravil styk otca s maloletým [REDAKOVANÉ] a maloletým [REDAKOVANÉ] počas letných prázdnin a styk otca s maloletou [REDAKOVANÉ] neupravil. Na pojednávaní konanom 30. septembra 2020 vyhlásil vo veci rozsudok č. k. 29P/205/2019-217 (ktorého III. výrok uznesením z 13. októbra 2020 opravil z dôvodu zrejmej nesprávnosti, pozn.), proti ktorému sa obe strany odvolali a vec bola 28. decembra 2020 po doručení vzájomných vyjadrení účastníkov postúpená krajskému súdu na rozhodnutie. Dňa 1. júna 2021 otec požiadal krajský súd o nariadenie termínu pojednávania a 4. júna 2021 okresnému súdu podal návrh na vydanie neodkladného opatrenia, ktorý bol krajskému súdu postúpený 7. júna 2021. Krajský súd uznesením z 12. júla 2021 nariadil neodkladné opatrenie v odvolacom konaní, ktorým upravil styk otca s maloletou [REDAKOVANÉ] počas letných prázdnin, a v prevyšujúcej časti návrh otca zamietol. Predmetné uznesenie nadobudlo právoplatnosť 26. júla 2021. Dňa 18. augusta 2021 krajský súd nariadil na 28. september 2021 pojednávanie, ktoré sa uskutočnilo a bolo odročené na 21. október 2021 na účel vyhlásenia rozsudku. Tento termín bol zrušený a bol určený nový termín, a to 4. novembra 2021, na ktorom krajský súd vyhlásil rozsudok sp. zn. 21 CoP 198/2020, 21 CoP 202/2020, ktorým v časti zmenil a v časti zrušil rozsudok súdu prvej inštancie z dôvodu potreby vykonania širšieho dokazovania k majetkovým pomeroch otca a v zrušenom rozsahu vec vrátil okresnému súdu na ďalšie konanie. Predmetný rozsudok krajského súdu nadobudol právoplatnosť 9. decembra 2021 a spis bol okresnému súdu vrátený 15. decembra 2021. Pokiaľ ide o zverenie maloletých do osobnej

starostlivosti matky, určenie, že obaja rodičia sú oprávnení a povinní zastupovať maloletých a spravovať ich majetok, a určenie styku otca s maloletými deťmi, je konanie v tejto časti právoplatne skončené.

7. Po vrátení veci okresný súd uznesením z 19. januára 2022, právoplatným 9. februára 2022, nariadil znalecké dokazovanie a ustanovil znalca z odboru ekonómie a manažmentu, odvetvia účtovníctva, aby zhodnotil príjmy a výdaje otca v jeho podnikateľskej činnosti. Zároveň požiadal príslušný daňový úrad o poskytnutie súčinnosti. Dňa 15. marca 2022 bol spis zaslaný znalcovi, ktorý ho súdu vrátil spolu s vypracovaným znaleckým posudkom 1. marca 2023. Na pojednávaní konanom 10. mája 2023 súd pokračoval v dokazovaní a termín odročil na 6. jún 2023. Pojednávanie sa následne uskutočnilo 20. septembra 2023, 16. januára 2024 a na pojednávaní konanom 12. marca 2023 súd vo veci rozhodol aj v časti určenia výživného a dlžného výživného, dosiaľ však vec nie je právoplatne skončená.

II.

Argumentácia sťažovateľov

8. V podaných ústavných sťažnostiach sťažovatelia namietajú, že postupom okresného súdu v napadnutom konaní 1 a v napadnutom konaní 2 došlo k porušeniu ich v bode 1 označených práv. Tvrdia, že k zbytočným priesťahom dochádza, pretože napadnuté konanie 1 nie je ani po vyše troch rokoch a siedmich mesiacoch, resp. napadnuté konanie 2 po tri a pol roku (ku dňu podania ústavnej sťažnosti, pozn.) skončené a okresný súd bol viac ako 10 mesiacov nečinný vo vzťahu k znalcovi (v napadnutom konaní 2, pozn.) a až na základe urgencie matky s ním začal komunikovať. Akcentujú skutočnosť, že vo veci rozvodu manželstva nebolo vydané ani jedno meritórne rozhodnutie, pričom ide o konanie v statusovej veci a vo veci starostlivosti súdu o maloletých. Taktiež zdôrazňujú, že v dôsledku zrušujúcich výrokov rozsudku krajského súdu, čo sa týka výživného a dlžného výživného, nie je o celom predmete napadnutého konania 2 (ku dňu podania ústavnej sťažnosti, pozn.) právoplatne rozhodnuté. Súd mal podľa ich názoru postupovať promptnejšie a predovšetkým vo vzťahu k otcovi, príp. aj k ustanovenému znalcovi urobiť opatrenia, aby bol znalecký posudok vypracovaný včas a nedochádzalo k zbytočným priesťahom.

III.

Vyjadrenie okresného súdu a replika sťažovateľov

III.1. Vyjadrenie okresného súdu:

9. Okresný súd vo svojom vyjadrení k ústavným sťažnostiam z vecného hľadiska odkázal na vyjadrenie zákonnej sudkyne, ktorá uviedla, že sa snažila postupovať bez priesťahov, ale keďže (zrejme v napadnutom konaní 1, pozn.) bolo nariadené znalecké dokazovanie, pričom viackrát došlo k zmene znalca, objektívne sa predĺžila lehota na vypracovanie znaleckého posudku. Poukázala na to, že na súde prvej inštancie bolo v napadnutom konaní 2 rozhodnuté po necelom roku od podania návrhu a pojednávania boli odročované aj z dôvodu protipandemických opatrení. Zdôraznila, že na základe pokynu odvolacieho súdu, ktorý zrušil rozsudok v časti týkajúcej sa výživného, bol ustanovený aj znalec z odvetvia ekonomiky a práve v dôsledku nedostatočnej

súčinnosti otca bolo znalecké dokazovanie predĺžené. Po vypracovaní posudku týkajúceho sa príjmov a majetku otca bolo nariadené pojednávanie a prebieha ďalšie konanie. Pokiaľ ide o konanie o rozvod, v ňom boli pojednávania odročené práve z dôvodu nariadeného znaleckého dokazovania v napadnutom konaní 2, ktoré bolo rozhodujúce aj pre toto konanie. Zákonná sudkyňa uzavrela, že dĺžka konania (3 a pol roka) je spôsobená nevyhnutnosťou nariadovania znaleckého dokazovania po zrušení rozhodnutia krajským súdom a jeho odporúčaním vykonať rozsiahlejšie dokazovanie týkajúce sa príjmov a majetku otca maloletých detí.

III.2. Replika sťažovateľov:

10. Sťažovatelia vo svojej replike uviedli, že vyjadrenie okresného súdu neobsahuje žiadne relevantné vyjadrenie a iba odkazuje na priložené vyjadrenie zákonnej sudkyne, ktorá pokiaľ ako obranu uvádza protipandemické opatrenia, ktoré mohli za odročovanie pojednávania, je táto obrana vylúčená judikatúrou ústavného súdu, keďže ide o agendu starostlivosti súdu o maloletých. Rozporujú tvrdenie sudkyne, že k nariadeniu znaleckého dokazovania z odboru psychológie došlo pred rozhodnutím súdu, pretože súd rozhodol (v napadnutom konaní 2) 30. septembra 2020 bez nariadenia znaleckého dokazovania a vykonania akéhokoľvek znaleckého dokazovania a v napadnutom konaní 1 bol znalec ustanovený až následne, a to uznesením z 19. októbra 2020. Vo vzťahu k obrane, že súd dlho čakal na vypracovanie znaleckého posudku znalcom z odvetvia účtovníctva, pretože mu otec nepredložil všetky podklady, tak práve toto bolo podľa názoru sťažovateľov v rukách súdu, ktorý ako jediný bol oprávnený otca (prípadne aj znalca) sankcionovať za to, že odmietal znalcovi predložiť potrebné podklady. Sú presvedčení, že súd mohol a mal použiť poriadkové opatrenia a uložiť otcovi poriadkovú pokutu za to, že znalcovi nepredložil všetky potrebné doklady, resp. že predložil doklady iba za niektoré obdobia. V závere svojho vyjadrenia (vzhľadom na predmet konania) zdôraznili potrebu výnimočnej rýchlosti a osobitnej starostlivosti v postupe súdu v napadnutých konaniach a považujú za netolerovateľné, že za obdobie viac ako troch rokov a siedmich mesiacov nebolo v ich veciach právoplatne rozhodnuté.

IV.

Posúdenie dôvodnosti ústavnej sťažnosti

11. Ústavný súd podľa § 58 ods. 3 zákona č. 314/2018 Z. z. o Ústavnom súde Slovenskej republiky a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon o ústavnom súde“) upustil od ústneho pojednávania, pretože po oboznámení sa s ústavnými sťažnosťami a so stanoviskami účastníkov konania, ako aj s obsahom spisov všeobecného súdu dospel k názoru, že od neho nemožno očakávať ďalšie objasnenie veci, a preto pristúpil k posúdeniu veci samej.

12. Podstatou ústavných sťažností sťažovateľov je namietané porušenie základného práva na prerokovanie veci bez zbytočných prieťahov podľa čl. 48 ods. 2 ústavy, ako aj práva na prejednanie ich záležitosti v primeranej lehote podľa čl. 6 ods. 1 dohovoru postupom okresného súdu v konaní o rozvod manželstva a v konaní o úpravu výkonu rodičovských práv a povinností k deťom na čas do rozvodu, v ktorých účastníkmi sú okrem rodičov aj maloletí sťažovatelia.

13. Ústavný súd si pri výklade základného práva na prerokovanie veci bez zbytočných prietáhov garantovaného v čl. 48 ods. 2 ústavy osvojil judikatúru Európskeho súdu pre ľudské práva (ďalej aj „ESLP“) k čl. 6 ods. 1 dohovoru, pokiaľ ide o právo na prejednanie záležitosti v primeranej lehote, preto v obsahu týchto práv nemožno vidieť zásadnú odlišnosť (napr. II. ÚS 55/98, I. ÚS 132/03, IV. ÚS 105/07, IV. ÚS 90/2010).

14. Ústavný súd pri rozhodovaní o ústavných sťažnostiach namietajúcich porušenie základného práva podľa čl. 48 ods. 2 ústavy (to platí, aj pokiaľ ide o čl. 6 ods. 1 dohovoru, pozn.) vychádza zo svojej ustálenej judikatúry, v súlade s ktorou účelom základného práva na prerokovanie veci bez zbytočných prietáhov je odstránenie stavu právnej neistoty, v ktorej sa nachádza osoba domáhajúca sa rozhodnutia všeobecného súdu. Samotným prerokovaním veci na súde sa právna neistota osoby domáhajúcej sa rozhodnutia neodstraňuje. K stavu právnej istoty dochádza zásadne až právoplatným rozhodnutím súdu alebo iným zákonom predvídaným spôsobom, ktorý znamená nastolenie právnej istoty inak ako právoplatným rozhodnutím (m. m. IV. ÚS 221/04). Pre naplnenie práva zaručeného v čl. 48 ods. 2 ústavy nestačí, aby štátne orgány (napr. všeobecné súde) vec len prerokovali, prípadne vykonali rôzne úkony (bez ohľadu na ich počet) a právoplatne nerozhodli (napr. I. ÚS 118/02).

15. Základnou povinnosťou súdu a sudcu je preto zabezpečiť taký procesný postup v súdnom konaní, ktorý čo najskôr odstráni stav právnej neistoty, kvôli ktorému sa účastník konania obrátil na súd so svojím návrhom.

16. Táto povinnosť súdu a sudcu podľa právnej úpravy účinnej od 1. júla 2016 je *expressis verbis* zakotvená ako základný princíp konania a vyplýva najmä z čl. 5 ods. 2 a čl. 12 Civilného mimosporového poriadku (ďalej aj „CMP“). Podľa čl. 5 ods. 2 CMP súd postupuje z úradnej povinnosti na základe zákona na účely prejednania a rozhodnutia veci tak, aby ochrana práv bola rýchla a účinná. Podľa čl. 12 CMP súd postupuje v konaní tak, aby vec bola čo najrýchlejšie prejednaná a rozhodnutá, predchádza zbytočným prietahom, koná hospodárne a bez zbytočného a neprimeraného zaťažovania účastníkov konania a iných osôb. Podľa § 30 CMP súd po začatí konania postupuje v súčinnosti s ostatnými subjektmi konania tak, aby bola vec v čo najkratšom čase prejednaná a rozhodnutá.

17. Pri posudzovaní otázky, či v súdnom konaní došlo k zbytočným prietahom v konaní, a tým aj k porušeniu základného práva podľa čl. 48 ods. 2 ústavy, v súlade so svojou doterajšou judikatúrou (IV. ÚS 74/02, III. ÚS 247/03, IV. ÚS 272/04) ústavný súd zohľadňuje tri základné kritériá, ktorými sú právna a faktická zložitosť veci, o ktorej súd rozhoduje, správanie účastníka súdneho konania a postup samotného súdu. V súlade s judikatúrou ESLP v rámci prvého kritéria ústavný súd prihliada aj na predmet sporu (povahu veci) v posudzovanom konaní a jeho význam pre sťažovateľa (I. ÚS 19/00, II. ÚS 32/02). Podľa uvedených kritérií posudzoval aj sťažnosti sťažovateľov.

18. Pokiaľ ide o obe napadnuté konania a ich právnu a faktickú zložitosť, predmet konaní sa týka statusovej veci (rozvod manželstva), ako aj starostlivosti súdu o maloletých, pričom v prípade starostlivosti súdu o maloletých ide o prednostnú vec, kde sa predpokladá osobitná pozornosť venovaná efektívnemu a rýchlemu postupu súdu (m. m. II. ÚS 33/99, I. ÚS 53/02). Povaha napadnutého konania preto podmieňovala prísnejšie hodnotenie jeho priebehu ústavným súdom

z hľadiska, či v ňom došlo nečinnosťou alebo neefektívnou činnosťou k zbytočným priet'ahom (m. m. I. ÚS 419/2015, III. ÚS 72/2019).

19. Napadnuté konania tvoria štandardnú a pomerne početnú súčasť rozhodovacej činnosti súdov, a preto z právneho hľadiska nevykazujú črty mimoriadnej zložitosti. Pokiaľ ide o hľadisko faktickej zložitosti, ústavný súd prihliadol pri posudzovaní veci na tú skutočnosť, že pre rozhodnutie o merite veci bolo nevyhnutné vykonať rozsiahlejšie (znalecké) dokazovanie, čo indikuje určitý stupeň skutkovej náročnosti a aj to mohlo čiastočne prispieť k predĺženiu celkovej dĺžky konania okresného súdu.

20. Ústavný súd pri posudzovaní prvého kritéria osobitne zohľadnil predmet konania a jeho význam pre s'ťažovateľov a v tejto súvislosti konštatuje, že obe napadnuté konania majú pre nich vzhľadom na svoju povahu mimoriadny význam, keďže ich výsledok jednak podstatne ovplyvňuje status s'ťažovateľky v 1. rade a pokiaľ ide o zverenie maloletých detí do jej osobnej starostlivosti a určenie výživného, aj jej možnosti ako matky riadne plniť existenčné potreby detí a zabezpečiť ich zdravý vývoj. Tento aspekt musia mať na zreteli nielen konajúci súd, ale aj rodičia, aby svojimi procesnými návrhmi a neposkytnutím potrebnej súčinnosti neprimerane neodďaľovali meritórne rozhodnutie.

21. V rámci posudzovania ďalšieho kritéria, a to správania s'ťažovateľov, ústavný súd konštatuje, že nezistil také skutočnosti, ktoré by výrazne prispeli k predĺženiu oboch napadnutých konaní a ktoré by bolo možné pripísať na ich ťarchu ako účastníkov napadnutých konaní. Na druhej strane skutočnosť, že raz došlo k odročeniu výsluchu a dvakrát k odročeniu termínu pojednávania na žiadosť právneho zástupcu s'ťažovateľky, je tiež faktorom, ktorý negatívne ovplyvnil plynulý postup súdu. V súvislosti s uvedeným je tiež potrebné podotknúť, že k predĺženiu napadnutých konaní sčasti prispelo aj zrušenie dvoch pojednávani z objektívnych príčin (pandemická situácia vyvolaná ochorením COVID-19).

22. Ústavný súd napokon hodnotil samotný postup okresného súdu v napadnutých konaniach. Vychádzal pritom zo svojej konštantnej judikatúry, v zmysle ktorej zbytočné priet'ahy v konaní môžu byť zapríčinené nielen samotnou nečinnosťou všeobecného súdu, ale aj jeho neefektívnou činnosťou, teda takým konaním, ktoré nevedie efektívne k odstráneniu právnej neistoty účastníkov konania (II. ÚS 32/03, IV. ÚS 267/04, IV. ÚS 182/08).

23. Vo veciach starostlivosti súdu o maloletých sa uplatňuje zásada materiálnej pravdy a súd je povinný na účely zistenia skutočného stavu veci vykonať všetky potrebné dôkazy, aj keď ich účastníci konania nenavrhlí (čl. 6 CMP). To však neznamená, že účastníci mimosporového konania nie sú povinní poskytovať súdu potrebnú súčinnosť (§ 32 CMP) a že by mali jeho konanie a rozhodovanie s'ťažovať a nedôvodne zdržiavať, tak ako tomu je v danej veci. Povinnosť súdu zistiť v konaniach podľa Civilného mimosporového poriadku skutočný stav veci (vyšetrovací princíp) nie je možné naplniť bez súčinnosti účastníkov konania, ako aj subjektov na konaní zúčastnených, preto zákon aj v týchto veciach trvá na naplnení základných procesných povinností (povinnosť tvrdenia právne relevantných skutočností a dôkazná povinnosť) (porov. *Smyčková, R., Števček, M., Tomašovič, M., Kotrecová, A. a kol. Civilný mimosporový poriadok. Komentár. 1. vydanie. Bratislava : C. H. Beck, 2017. s. 157.*).

24. Na druhej strane však nemožno celkom opomenúť, že vo vzťahu medzi rodičmi a deťmi vždy treba dať prednosť dohode rodičov a rozumnému usporiadaniu ich rodinných vzťahov s ohľadom na najlepší záujem dieťaťa. Aj z judikatúry ústavného súdu vyplýva, že ak by rodičia skutočne dbali o najlepší záujem svojich maloletých detí, mohli sa na výkone svojich práv dohodnúť, čím skôr svoje nezhody vyriešiť a k žiadnym priet'ahom v konaní pred súdom by nemuselo dochádzať (k tomu pozri nález I. ÚS 235/2019).

25. Podľa názoru ústavného súdu napriek zdaniu, že napadnuté konania prebiehali plynule, isté obdobia nečinnosti, resp. nesústredenej činnosti sa v nich vyskytli a postup súdu v nich možno považovať za nesmerujúci sústredene k urýchlenému odstráneniu stavu právnej neistoty sťažovateľov. V napadnutom konaní 1 ide predovšetkým o obdobie od mája 2022 do decembra 2022, keď súd pasívne vyčkával na výsledok znaleckého dokazovania v súvisiacom konaní, a v napadnutom konaní 2 práve nedostatočná razancia vo vzťahu k otcovi maloletých detí, aby bezodkladne predložil znalcovi požadované účtovné doklady, prípadne mu uložil poriadkovú pokutu. Znalec z odboru detskej psychológie bol ustanovený (v napadnutom konaní 1) v štádiu, keď sa otec nevedel dohodnúť na styku s najstaršou dcérou, ktorá ho odmietala, a trval na znaleckom dokazovaní napriek tomu, že matka ho niekoľkokrát žiadala zrušiť. Znalecké dokazovanie v napadnutom konaní 2 bolo nariadené v nadväznosti na pokyn odvolacieho súdu z dôvodu potreby vykonania širšieho dokazovania k majetkovým pomerom otca a možno uzavrieť, že v dôsledku jeho nedostatočnej súčinnosti prebiehalo dvanásť mesiacov. Konanie o rozvod tak len pred súdom prvej inštancie trvalo vyše 4 roky (od júla 2019 do septembra 2023) a konanie o úpravu výkonu rodičovských práv a povinností na čas do rozvodu napriek čiastočnému právoplatnému rozhodnutiu veci po asi dvoch rokoch od podania návrhu nebolo v celosti právoplatne skončené ani po štyri a pol roku, čo je z ústavnoprávneho hľadiska neprípustné.

26. Vychádzajúc z uvedeného, ústavný súd dospel k záveru, že v konaní vedenom pod sp. zn. 27P/167/2019, ako aj v konaní vedenom pod sp. zn. 29P/205/2019 došlo k zbytočným priet'ahom ústavnej intenzity, preto rozhodol, že postupom okresného súdu v označených konaniach bolo porušené základné právo sťažovateľov na prerokovanie veci bez zbytočných priet'ahov podľa čl. 48 ods. 2 ústavy a právo na prejednanie záležitosti v primeranej lehote podľa čl. 6 ods. 1 dohovoru (bod 1 výroku tohto nálezu).

V.

Prikázanie vo veci konať a priznanie primeraného finančného zadost'učinenia

27. V súlade s čl. 127 ods. 2 ústavy v spojení s § 133 ods. 3 písm. a) zákona o ústavnom súde ak ústavný súd ústavnej sťažnosti vyhovie, môže prikázať, aby ten, kto porušil základné práva a slobody sťažovateľa svojou nečinnosťou, vo veci konal.

28. Vzhľadom na skutočnosť, že ústavný súd zistil porušenie označených práv sťažovateľov postupom okresného súdu v napadnutých konaniach, pričom tieto nie sú dosiaľ právoplatne skončené, prikázal mu, aby v predmetných veciach konal bez zbytočných priet'ahov (bod 2 výroku tohto nálezu).

29. Podľa čl. 127 ods. 3 ústavy v spojení s § 133 ods. 3 písm. e) zákona o ústavnom súde ústavný súd môže svojím rozhodnutím, ktorým vyhovie sťažnosti, priznať tomu, koho práva podľa odseku 1 boli porušené, primerané finančné zadost'účinenie.

30. Sťažovatelia v ústavných sťažnostiach žiadajú priznať primerané finančné zadost'účinenie v sume 4 000 eur každému vo vzťahu k napadnutému konaniu 1 a zhodne 4 000 eur každému vo vzťahu k napadnutému konaniu 2, poukazujúc na stav pretrvávajúcej právnej neistoty a špecifický charakter napadnutých konaní. Cieľom primeraného finančného zadost'účinenia je dovŕšenie ochrany porušeného základného práva v prípadoch, v ktorých sa zistilo, že k porušeniu došlo spôsobom, ktorý vyžaduje poskytnutie vyššieho stupňa ochrany, nielen vyslovenie porušenia, prípadne príkaz na ďalšie konanie bez porušovania základného práva (IV. ÚS 210/04). Pri určení primeraného finančného zadost'účinenia ústavný súd vychádza zo zásad spravodlivosti aplikovaných Európskym súdom pre ľudské práva, ktorý spravodlivé finančné zadost'účinenie podľa čl. 41 dohovoru priznáva so zreteľom na konkrétne okolnosti prípadu.

31. Zohľadňujúc predmet konania, jeho citlivý charakter a význam pre sťažovateľov vrátane charakteru, závažnosti a dĺžky priet'ahov spôsobených okresným súdom, prihliadnuc na to, že neodkladným opatrením vydaným v napadnutom konaní 2 boli dočasne upravené pomery účastníkov, ústavný súd považoval za dôvodné priznanie finančného zadost'účinenia v sume 1 500 eur pre každého zo sťažovateľov (bod 3 výroku nálezu) a vo zvyšnej časti návrhu sťažovateľov nevyhovel (bod 5 výroku tohto nálezu).

VI.

Trovy konania

32. Ústavný súd priznal sťažovateľom (§ 73 ods. 3 zákona o ústavnom súde) nárok na náhradu trov konania v celkovej sume 2 183,47 eur (bod 4 výroku nálezu).

33. Pri výpočte trov právneho zastúpenia sťažovateľov ústavný súd vychádzal z vyhlášky Ministerstva spravodlivosti Slovenskej republiky č. 655/2004 Z. z. o odmenách a náhradách advokátov za poskytovanie právnych služieb v znení neskorších predpisov v znení účinnom do 31. decembra 2023 [(ďalej len „vyhláška“); § 11 ods. 3, § 13 ods. 2 a 3, § 13a, § 16 ods. 3, § 18 ods. 3 vyhlášky]. Základná sadzba odmeny za úkon právnej služby uskutočnený v roku 2023 je 208,67 eur a hodnota režijného paušálu je 12,52 eur. Právny zástupca zastupoval súčasne štyroch sťažovateľov, preto sa tarifná odmena pri zastupovaní každého zo sťažovateľov znižuje o 50 %, a keďže došlo k spojeniu dvoch vecí, zároveň sa zvyšuje o tretinu. Základná sadzba tarifnej odmeny teda predstavuje sumu 139,11 eur. Sťažovateľom vznikol nárok na náhradu trov konania za tri úkony právnej služby uskutočnené v roku 2023 (prevzatie a príprava zastúpenia, podanie ústavných sťažností, vyjadrenie k stanovisku okresného súdu), čo celkovo predstavuje sumu 1 819,56 eur a po zvýšení o 20 % sadzbu dane z pridanej hodnoty, ktorej platiteľom je právny zástupca sťažovateľov, sumu 2 183,47 eur (bod 4 výroku nálezu).

34. Priznanú náhradu trov právneho zastúpenia je okresný súd povinný uhradiť na účet právneho zástupcu sťažovateľov (§ 62 zákona o ústavnom súde v spojení s § 263 Civilného sporového poriadku) označeného v záhlaví tohto nálezu v lehote dvoch mesiacov od právoplatnosti tohto nálezu.

35. Podľa čl. 133 ústavy toto rozhodnutie nadobúda právoplatnosť dňom jeho doručenia účastníkom konania.

P o u č e n i e : Proti tomuto rozhodnutiu ústavného súdu nemožno podať opravný prostriedok.

V Bratislave (detašované pracovisko) 28. marca 2024

Miloš Maďar
predseda senátu